

кодексу України 2012 р. : монографія. Одеса : Юридична література, 2015. 712с.

3. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України / За редакцією С. В. Ківалова та С. І. Кравченко. Одеса : Фенікс, 2020. 924 с.

Ключові слова: Кримінальний процесуальний кодекс України, форми обвинувачення, окремі проблемні питання.

Key words: the Criminal Procedure Code of Ukraine, forms of accusation, some problematic issues.

ПІДГОРОДИНСЬКА АНАСТАСІЯ ВІКТОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності, кандидат юридичних наук, доцент*

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА РІВНІ МІЖНАРОДНИХ СУДОВИХ УСТАНОВ

Співробітництво між державами у багатьох сферах є необхідністю сьогодення. Сфера кримінального процесу не є виключенням, а у світлі останніх триваючих подій має стати найбільш ефективним і оперативним способом вирішення завдань кримінального провадження, зокрема притягнення до кримінальної відповідальності міжнародних злочинців, з урахуванням міри вини і з застосуванням належної правової процедури. Співробітництво між державами в указаному аспекті здійснюється на різних рівнях, у різних процесуальних формах та напрямках. При цьому характеризується узгодженістю та координованістю дій, бажанням сумісними зусиллями досягти важливого для співпрацюючих сторін результату, дотримуючись в рамках процедур міжнародних стандартів та засад здійснення кримінального провадження.

В умовах збройного нападу РФ на Україну надзвичайно актуалізувалось питання координації і співпраці нашої держави, інших держав саме на рівні міжнародних судових установ, із залученням міжнародних організацій та їх представників, формуючи змішаний механізм співробітництва. Заінтересованим у досягненні результатів щодо швидкого, повного збирання доказів вчинення на території України міжнародних злочинів, належного їх фіксування для можливості використання у подальшому в судових процесах є все адекватне сучасне міжнародне співтовариство. Оскільки сьогоднішні загрози геноциду, вчинення агресії, злочинів проти людяності, воєнних злочинів нависла над кожною державою, а безкарність породжує все більше бажання з боку агресорів їх вчиняти.

Кримінальне процесуальне законодавство України встановлює процедуру здійснення міжнародного співробітництва в Україні в різних процесуальних формах, у тому числі визнання та виконання вироків міжнародних судових установ (ст. 614 КПК України) [1].

Чітке та однозначне поняття міжнародної судової установи, його системи у законодавстві не визначено. Однак аналіз попередніх власних досліджень, а також спеціальної наукової літератури дозволяє дійти висновку, що воно включає в себе суди, які володіють автономною волею, діють на постійній основі або створені *ad hoc*, та уповноважені на ухвалення на основі міжнародного права рішень, що мають обов'язковий характер або характер судового прецеденту [2, с. 52]. Процесуальною ознакою таких установ є наявність власної структури і процедури здійснення провадження.

До міжнародних судових установ слід відносити т. зв. «міжнародні судові органи», «міжнародні трибунали», «органи міжнародної кримінальної юстиції», які мають відмінності, пов'язані з підставою створення, юрисдикцією, часом функціонування, структурою, процедурою діяльності, однак мета їх функціонування, як правило, єдина і стосується необхідності притягнення до кримінальної відповідальності міжнародних злочинців. Саме вказана мета детермінувала створення у свій час Нюрнберзького та Токійського воєнних трибуналів, Міжнародного трибуналу для колишньої Югославії, Міжнародного трибуналу по Руанді, Спеціального трибуналу з Лівану та ін. Важливе значення у досягненні вищевказаної мети мало створення Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) як постійнодіючого судового органу, під юрисдикцію якого підпадають злочини геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочини агресії у ситуаціях, коли влада не виявляє політичної волі чи бажання здійснювати судочинство.

Механізм співробітництва України з МКС певний час залишався «на паузі». Підписавши Римський статут у 2000 році, Україна не ратифікувала його, однак відповідне зобов'язання є, зважаючи на ст. 8 та 24 Угоди про асоціацію з ЄС [3]. Нератифікація позбавляє Україну можливості бути повноцінним учасником Римського статуту, однак взаємодія сьогодні відбувається за механізмом, встановленим ч. 3 ст. 12 Статуту. Зокрема, встановлюється, що якщо відповідно до пункту 2 необхідно визнання юрисдикції державою, що не є учасником цього Статуту, ця держава може шляхом заяви, наданої Секретарю, визнати здійснення Судом юрисдикції щодо даного злочину. Співпрацююча держава взаємодіє з Судом без будь-яких затримок чи виключень згідно з частиною 9 [4]. Україною було визнано юрисдикцію Суду за ст. 7 Статуту (злочини проти людяності) під час мирних акцій протестів у період з 21.11.2015 року по 22 лютого 2014 року, за статтями 7 (злочини проти людяності) і 8 (воєнні злочини) Статуту щодо скоєння злочинів вищими посадовими особами РФ та керівниками терористичних організацій «ЛНР» та «ДНР» починаючи з 20.02.2014 року і без кінцевої дати [5]. Шляхом ініціювання початку провадження 39 країнами-членами

МКС (відповідно до п. а) ст. 13 Статуту) Прокурором МКС було розпочате розслідування злочинів, вчинених на території України з 24.02.2022 року.

Римським статутом передбачено процесуальні можливості Прокурора для проведення ефективного розслідування (ст. 54 Статуту). Зокрема, Прокурор може залучати до співпраці будь-яку державу або міжурядову організацію чи механізм згідно їх повноважень та (чи) мандатів; укладати такі угоди чи домовленості, що не суперечать Статуту, які можуть бути потрібні для полегшення співробітництва з боку будь-якої держави, міжурядової організації чи особи тощо [5].

Найважливішим сумісним завданням протягом усього періоду збройного нападу РФ в Україну стала необхідність оперативного повноцінного збирання та фіксації доказів. Вказана діяльність здійснюється як силами національних правоохоронних органів, так і з залученням міжнародних уповноважених осіб. Так, вперше в історії Прокуратури Суду її співробітники приймають участь в об'єднаній (сумісній) слідчій групі, що збирає докази вчинення воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Між Прокурором МКС, королівським адвокатом та Генеральними прокурорами Литви, Польщі та України, за участі Євроюсту 25.03.2022 року було підписано відповідну угоду. До України прибула найбільша група працівників МКС моменту заснування Офісу Прокурора (42 слідчих, експерти-криміналісти), основним завданням якої є «забезпечення збору доказів таким чином, щоб підтвердити їхню допустимість у майбутніх судових розглядах» [4].

Створення та діяльність ССГ є усталеним та досить ефективним механізмом здійснення співробітництва. Однак саме у вищевказаному форматі вона існує вперше. Як вид правової взаємодії він координується, узгоджується, діяльність розподіляється за певними напрямками, доповнюється новими та сучасними методами проведення та знаннями. Безпосередні контакти, доступ до інформаційних та спеціальних систем та ресурсів один одного, а також Євроюсту надають можливість досягти мети створення [6].

Вважаємо, зазначений формат та склад ССГ з доступом до ресурсів один одного має стати потужним інструментом із розслідування міжнародних злочинів.

Важливим елементом в механізмі співробітництва є законодавча складова, спрямована на врегулювання на національному рівні певних правовідносин. Так, Законом України «Про внесення змін до КПК України та інших законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом» були внесені відповідні доповнення до КПК України [7] у частині встановлення обсягу співробітництва, суб'єктів та їх повноважень, проведення консультацій з МКС щодо співробітництва, умов тимчасової передачі осіб, умов передання кримінального провадження в рамках співробітництва, надання правової допомоги тощо. Окремо хочу звернути увагу на те, що наявне викладення положень у законодавстві дозволяє дійти висновку, що співробі-

тництво з МКС – це самостійна процесуальна процедура взаємодії, яка може бути реалізована в різних процесуальних формах.

Отже, на сьогоднішній день механізми міжнародного співробітництва реалізуються як традиційно, так і у трансформованому, змішаному вигляді, що дозволяє вирішувати питання судочинства ефективніше та оперативніше.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс від 13.4.2012. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#top>
2. Степаненко К.В. Поняття, ознаки та види міжнародних судових установ. *Альманах міжнародного права*. Вип. 23. С. 46–54.
3. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#top
4. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#top
5. URL: <http://euroust.europa.eu>
6. Міжнародний кримінальний суд долучився до розслідування воєнних злочинів РФ в Україні. URL: <http://ukrinform.ua/rubric-politics/3467098-miznarodniy-kriminalniy-sud-dolucivsa-do-rozsliduvannia-voennih-zlociniv-rf-v-ukraini.html>
7. Про внесення змін до КПК України та інших законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом: Закон України від 03.05.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2236-20#n13>

Ключові слова: міжнародні судові установи, Міжнародний кримінальний суд, співробітництво у кримінальному процесі, міжнародний трибунал, воєнні злочини.

Key words: international judicial institutions, International Criminal Court, cooperation in criminal proceedings, international tribunal, war crimes.

ПОЖАР ВАДИМ ГЕОРГІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-
розшукової діяльності, кандидат юридичних наук, доцент*

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ У СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Одним з основних елементів правового статусу особи – учасника правовідносин – виступає категорія «правосуб'єктність». Незважаючи на це, серед вчених немає єдиної точки зору щодо того, що саме необхідно під цим розуміти.